

УДК 343.9:343.431»364»(477)
DOI: 10.31732/2708-339X-2025-16-B20

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ: КІЛЬКІСНІ ТА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Дикий О.В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, вул. Академічна, 2, Україна, 65009
e-mail: olegdykyj@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9659-9350>

Григорчак Д.В.,

аспірантка кафедри кримінального процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, вул. Академічна, 8, Україна, 65009
e-mail: dianagrigorchak21@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-3385-6627>

CRIMINOLOGICAL ANALYSIS OF HUMAN TRAFFICKING IN UKRAINE: QUANTITATIVE AND QUALITATIVE INDICATORS IN THE CONTEXT OF WAR

Dykyi O.V.,

PhD in Law,
Associate Professor of the Department of Criminal Procedure
National University «Odesa Law Academy»
Odesa, Akademichna St., 2, Ukraine, 65009
e-mail: olegdykyj@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9659-9350>

Hryhorchak D.V.,

PhD Student at the Department of Criminal Procedure,
National University «Odesa Law Academy»
Odesa, Akademichna St., 8, Ukraine, 65009
e-mail: dianagrigorchak21@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-3385-6627>

Анотація. У статті обґрунтовано, що швидкі трансформації суспільних відносин, початок гібридної війни та повномасштабна збройна агресія РФ проти України стали ключовими чинниками, що вплинули на динаміку злочинності загалом і, зокрема, на поширення злочинів у виді торгівлі людьми. Авторами було здійснено кримінологічний аналіз кількісних та якісних показників злочинів досліджуваного виду в умовах війни в Україні, до яких у кримінології належать рівень, динаміка, структура, географія, коефіцієнти злочинної інтенсивності і активності тощо.

Важливо зауважити, що офіційна статистична звітність щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень не здатна повністю відобразити реальну криміногенну ситуацію, проте вона слугує важливим індикатором змін та тенденцій у динаміці злочинності, зокрема й у сфері торгівлі людьми. На підставі проведеного аналізу емпіричних даних можна зробити висновок, що динаміка злочинів, передбачених статтею 149 КК України, в період 2014-2024 років характеризується значними коливаннями, але загалом проблема залишається на високому рівні. Однак варто наголосити, що статистичні дані не відображають латентну складову торгівлі людьми. Безперечно, рівень латентності цього явища є значним, адже торгівлі людьми загалом властива природна латентність, що ускладнює її виявлення та офіційну фіксацію правоохоронними органами.

Аналіз форм експлуатації торгівлі людьми свідчить про те, що сексуальна експлуатація залишається найпоширенішою метою торгівлі людьми в Україні (75% від загальної кількості зафіксованих випадків). Ця тен-

денція зберігається стабільною протягом усього аналізованого періоду 2014-2024 рр. Інші форми експлуатації, такі як примусова праця та втягнення у жебрацтво, зустрічаються значно рідше. Водночас встановлено, що торгівля людьми не завжди має експлуатаційний характер – 10% вироків стосувалися продажу дітей їхніми батьками без мети експлуатації, що вказує на існування інших мотивів вчинення цього злочину, зокрема незаконного усиновлення.

При аналізі географії можна дійти висновку, що найбільш криміналізованими є високоурбанізовані міста та регіони України, які територіально межують з іншими країнами, що зокрема сприяє транскордонному переміщенню жертв торгівлі людьми.

Результати дослідження підтверджують необхідність удосконалення державної політики у сфері запобігання та протидії торгівлі людьми, а отримані дані, у свою чергу, створюють фундамент для подальшого дослідження внутрішніх аспектів зазначених злочинів, зокрема аналізу осіб, які їх вчинили, а також їх мотивації та чинників, які спонукали до вчинення злочину.

Ключові слова: злочинність, кримінологія, торгівля людьми, злочини проти волі, честі та гідності особи, кількісні та якісні показники, показники злочинності, організована злочинність, воєнний стан.

Формул: 0, **рис.:** 5, **табл.:** 0, **бібл.:** 9.

Abstract. The article substantiates that rapid transformations in social relations, the onset of hybrid warfare, and the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine have been key factors influencing crime dynamics in general and, in particular, the spread of human trafficking crimes. The author has conducted a criminological analysis of the quantitative and qualitative indicators of such crimes in the context of the war in Ukraine, including crime levels, dynamics, structure, geography, crime intensity, and activity coefficients, among others.

It is important to note that official statistical reports on registered criminal offenses do not fully reflect the actual criminogenic situation. However, they serve as a crucial indicator of changes and trends in crime dynamics, particularly in the field of human trafficking. Based on the empirical data analysis, it can be concluded that the dynamics of crimes under Article 149 of the Criminal Code of Ukraine between 2014 and 2024 are characterized by significant fluctuations, yet the overall problem remains at a high level. However, it is essential to emphasize that statistical data do not reflect the latent component of human trafficking. Undoubtedly, the level of latency in this phenomenon is significant, as human trafficking is inherently latent, making its detection and official registration by law enforcement agencies challenging.

An analysis of the forms of human trafficking exploitation indicates that sexual exploitation remains the most common purpose of human trafficking in Ukraine (75% of all recorded cases). This trend has remained stable throughout the analyzed period from 2014 to 2024. Other forms of exploitation, such as forced labor and coerced begging, are significantly less frequent. Additionally, it has been established that human trafficking does not always involve exploitation—10% of verdicts were related to the sale of children by their parents without the intent of exploitation, indicating other motives behind this crime, particularly illegal adoption.

The geographical analysis leads to the conclusion that the most criminalized areas are highly urbanized cities and regions of Ukraine bordering other countries, which significantly contribute to the cross-border movement of human trafficking victims.

The research findings confirm the necessity of improving state policy in the field of preventing and combating human trafficking. Furthermore, the collected data provide a foundation for further research on the internal aspects of these crimes, particularly analyzing offenders, their motivations, and the factors that drive them to commit such offenses.

Keywords: crime, criminology, human trafficking, crimes against liberty, honor, and dignity of a person, quantitative and qualitative indicators, crime indicators, organized crime, martial law.

Formulas: 0, **fig.:** 5, **tabl.:** 0, **ref.:** 9.

Постановка проблеми. Торгівля людьми є однією з найбільш небезпечних форм злочинності, що порушує фундаментальні права та свободи людини, та підриває основи безпеки суспільства. Швидкі трансформації суспільних відносин, початок гібридної війни та повномасштабна збройна агресія РФ проти України стали ключовими чинниками, що вплинули на динаміку злочинності загалом і, зокрема, на поширення злочинів у вигляді торгівлі людьми. З огляду на вказане, здійснення кримінологічного аналізу кількісних та якісних показників злочинів досліджуваного виду є важливим та необхідним для комплексного розуміння масштабів торгівлі людьми, визначення її

рівня, динаміки, основних тенденцій та розробки ефективних механізмів боротьби з торгівлею людьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню кримінологічних та кримінально-правових аспектів торгівлі людьми у своїх наукових публікаціях приділили увагу А. В. Андрушко, В. О. Іващенко, О. В. Козаченко, Я. Г. Лизогуб, А. А. Небитов, А. М. Орлеан, А. С. Політова, Ю. В. Раковська, О. П. Свінцицька та інші. Дослідження науковців є важливим внеском у розвиток теоретичних і практичних підходів до запобігання цьому явищу. Однак, попри значну кількість наукових праць, присвячених проблемі торгівлі людьми, залишається

недостатньо дослідженими кримінологічна характеристика її кількісних та якісних показників в умовах гібридної війни та повномасштабного вторгнення РФ на територію України, а також недостатня увага до цього аспекту ускладнює оцінку реального масштабу проблеми, що, у свою чергу, впливає на ефективність заходів запобігання та боротьби з торгівлею людьми.

Не вирішені проблеми. Дослідження злочинів у вигляді торгівлі людьми здебільшого здійснювалося в межах кримінального права та криміналістики, в той же час наразі відсутнє комплексне кримінологічне дослідження кількісних та якісних показників цих злочинів.

Метою статті є дослідження кількісних та якісних показників злочинів у виді торгівлі людьми в умовах війни в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімкі зміни в суспільних відносинах, початок гібридної війни та повномасштабне вторгнення РФ на територію України стали визначальними факторами, що вплинули на загальну динаміку злочинності та зумовили зростання випадків торгівлі людьми. Останніми роками спостерігається тенденція до збільшення кількості зареєстрованих повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, що значною мірою зумовлено процесами індивідуалізації суспільства, соціально-економічними та політичними змінами та нестабільністю. Враховуючи ці обставини, досить важливим та актуальним в сучасних умовах є дослідження стану злочинності, пов'язаної з торгівлею людьми, зокрема таких показників, як рівень, динаміка, структура, географія, адже це дозволить відстежити сучасні тенденції, виявити закономірності та розробити ефективні стратегії запобігання та протидії цьому явищу в умовах війни.

У кримінології стан злочинності зазвичай визначається як абсолютне число злочинів або осіб, які їх вчинили, за певний проміжок часу та в межах конкретної території. Зокрема, на думку Н. В. Сметаніної, «стан злочинності у звичному і спрощеному розумінні є загальною врахованою кількістю злочинів і осіб, які їх вчинили, за певний період часу і на певній території» [1, с. 106]. В той же час, науковці

Л. С. Сміяна та Ю. В. Нікітіна зазначають, що «це поняття характеризує злочинність з кількісної сторони й означає абсолютні числа вчинених злочинів і осіб, які їх вчинили. Таке визначення стану злочинності міцно увійшло в практику роботи правоохоронних органів на всіх рівнях» [2]. На думку Ю. Ф. Іванова та О. М. Джужі, стан злочинності можна визначити «як сукупність усіх показників, які характеризують рівень, структуру, динаміку злочинності» [3, с. 60].

Варто зазначити, що єдності щодо визначення цієї категорії серед науковців не існує. Деякі дослідники, зокрема О. В. Ільїна, В. В. Голіна, Б. М. Головін, М. Ю. Валуйська, ототожнюють поняття стану злочинності з рівнем злочинності. Проте слід погодитися з позицією А. П. Закалюка, який зазначає, що поняття «стан» охоплює не лише кількісні показники, а й характеризується якісними параметрами [4]. Таким чином, стан злочинності є ширшою категорією, що включає різні показники злочинності, тоді як рівень злочинності відображає лише її кількісні характеристики.

Перейдемо безпосередньо до кримінологічного аналізу кількісних та якісних показників злочинів у вигляді торгівлі людьми. При дослідженні стану вказаного виду злочинів використовувалася офіційна статистична звітність Офісу Генерального прокурора, а саме відомості «Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування» в період з 2014 по 2024 роки, а також відомості «Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення» за аналогічний період. Окрім того, для характеристики кількісно-якісних показників злочинів цього виду проаналізовано 102 вироки у кримінальних справах, які було ухвалено у період з 2014 року по 2024 рік за статтею 149 КК України. Вказані процесуальні рішення містяться у відкритому доступі на офіційному сайті «Єдиного державного реєстру судових рішень». Слід зазначити, що кримінологічний аналіз цих злочинів здійснюється шляхом суцільного аналізу емпіричних даних, при цьому обсяг опрацьованого матеріалу підтверджує репрезентативність і валідність проведеного дослідження.

Кримінологічний аналіз злочинів у вигляді торгівлі людьми буде базуватись на дослідженні кількісних і якісних показників, до яких у кримінології належать рівень, динаміка, структура, географія, коефіцієнти злочинної інтенсивності і активності тощо. Вказаний підхід дозволяє відстежити масштаби поширення цього виду злочинів в Україні та визначити його місце в загальній структурі злочинності. Саме детальне вивчення зазначених показників дає змогу оцінити реальний стан злочинності, виявити характерні закономірності та чинники, що її обумовлюють, а також розробити ефективні заходи для її попередження та протидії.

В цілому, у період з 2014 по 2024 роки рівень злочинності не залишався стабіль-

ним, а демонстрував хвилеподібну динаміку (Діаграма 1). Зокрема, у період з 2014 по 2016 роки загальна кількість облікованих правопорушень в Україні має динаміку приросту (+11%). В той же час, починаючи з 2017 по 2021 роки відбувається зниження зареєстрованої кількості правопорушень на 49%. Зараз ми проведемо порівняння 2021 року відносно інших років, враховуючи повномасштабне вторгнення рф на територію України. Вже в 2022 році відбувся приріст, при цьому кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень складала 362636, це на 12% більше, ніж у 2021 році. Так само спостерігається приріст відносно 2021 року у 2023 році – на 154152 кримінальних правопорушення, та у 2024 році – на 171036.

Діаграма 1. Загальна кількість облікованих кримінальних правопорушень в Україні в період 2014–2024 рр.

Слід зауважити, що фактично такий приріст є значно більшим, оскільки після початку повномасштабного вторгнення рф на територію України низка регіонів опинилася під тимчасовою окупацією, що унеможливило належний облік та відображення статистичних даних у цих територіях. Крім того, у 2022 році значна кількість громадян була змушена залишити Україну, що також вплинуло на офіційні статистичні показники. Кількість біженців з України, зареєстрованих для тимчасового захисту або в аналогічних національних схемах захисту в Європі, станом на 19 лютого 2025 року становить 6346300 осіб, а за межами Європи – 560200 осіб, загальна кількість біженців складає 6906500 осіб [5]. Аналізуючи індекс злочинної інтенсивності, можна зазначити, що до повномасштабного втор-

гнення рф на територію України, у 2021 році цей показник становив 734 злочини на 100 тис. населення, тоді як у 2022 році він зріс до 955 злочинів на 100 тис. населення. Таку тенденцію частково підтверджують дані щорічного «Глобального індексу миролюбності» (Global Peace Index), оприлюдненого Лондонським інститутом економіки та миру. Вказаний індекс формується на основі 23 кількісних і якісних показників, кожен із яких оцінюється за шкалою від 1 до 5 (де нижчий бал свідчить про більш сприятливу криміногенну ситуацію). Відповідно, у 2024 році Україна отримала 3,28 бали, що вказує на ускладнення криміногенної обстановки в країні [6].

А. В. Андрушко звертає увагу на те, що «оцінити реальні масштаби торгівлі людьми на сході України нині навряд чи можливо,

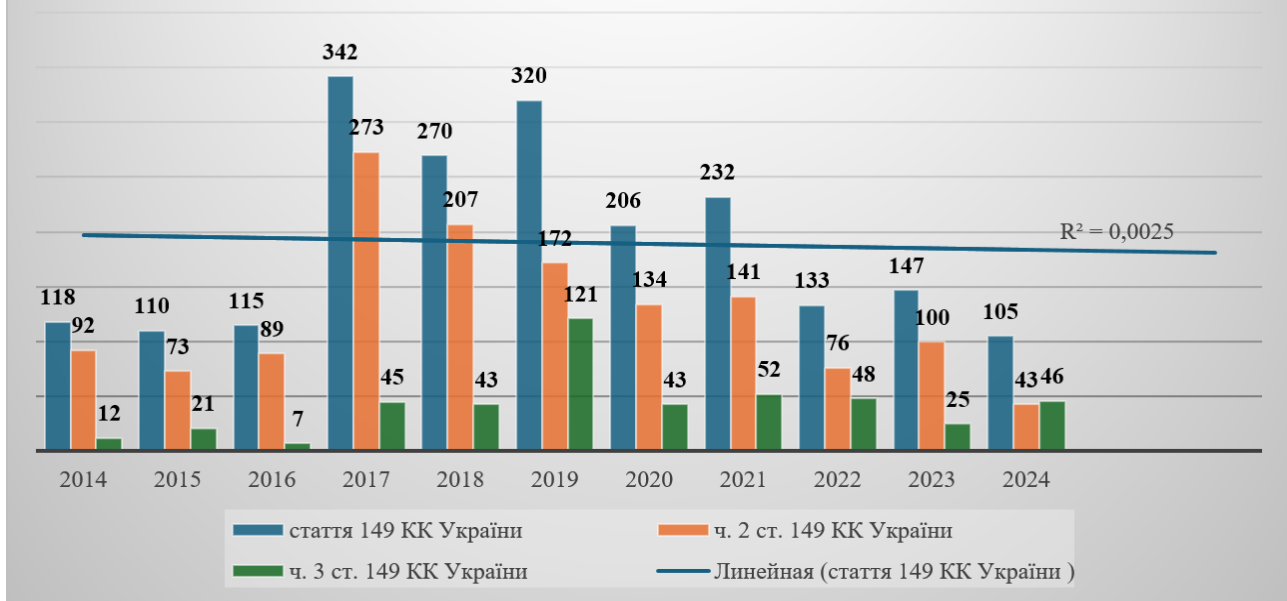
оскільки на невідконтрольованих територіях не здійснюється жодного системного моніторингу, належним чином не працюють правоохоронні органи та правозахисні організації» [7, с. 8].

Рівень злочинності виступає одним із основних кількісних показників, що дозволяє оцінити статичний стан злочинів та осіб, які їх вчинили у певний період. Зокрема, у 2024 році було зареєстровано 105 злочинів, передбачених статтею 149 КК України, тоді як кількість осіб, які вчинили ці злочини, склала 62. Це свідчить про те, що значна частина злочинців здійснює кілька правопорушень, що буде підтверджено подальшим аналізом. Більш показовим є дослідження

динаміки та структури злочинів у вигляді торгівлі людьми.

Динаміка вказаного виду злочинності постійно змінюється. Для порівняння динамічних рядів буде використовуватися ланцюговий метод порівняння, тобто кожен досліджуваний рік буде порівнюватися з попереднім. При цьому для методологічної точності використовувалася лише офіційна статистична звітність Офісу Генерального прокурора, так як починаючи з 20.11.2012 року були концептуально змінені підходи до обліку кримінальних правопорушень та початку досудового розслідування у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України.

Діаграма 2. Загальна кількість облікованих кримінальних правопорушень за статтею 149 КК України у період 2014-2024 рр.

Як прослідковується із Діаграми 2, для динаміки злочинів у вигляді торгівлі людьми характерні незначні коливання. У період часу з 2014 року по 2022 рік загальна кількість злочинів у виді торгівлі людьми залежно від року становила від 110 злочинів до 342, при цьому до 2017 року спостерігалось зменшення рівня злочинності, а після – значний рух вгору. Однак починаючи з 2022 року загальна кількість злочинів досліджуваного виду значно зменшилась.

На Діаграмі 2 представлено перспективну екстраполяцію, здійснену за допомогою лінійної апроксимації, що передбачає

перенесення динамічних рядів за період 2014–2024 років на 2025 рік. Як свідчать отримані дані, у 2025 році спостерігається тенденція до спадання кількості злочинів досліджуваного виду. Водночас, зменшення офіційно зареєстрованих випадків торгівлі людьми в Україні після 2022 року не означає реального зниження випадків вчинення цього злочину. Навпаки, сукупність факторів, таких як окупація частини території України (станом на 2022-2023 роки значна частина Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей перебувала під контролем окупаційної влади, що унемож-

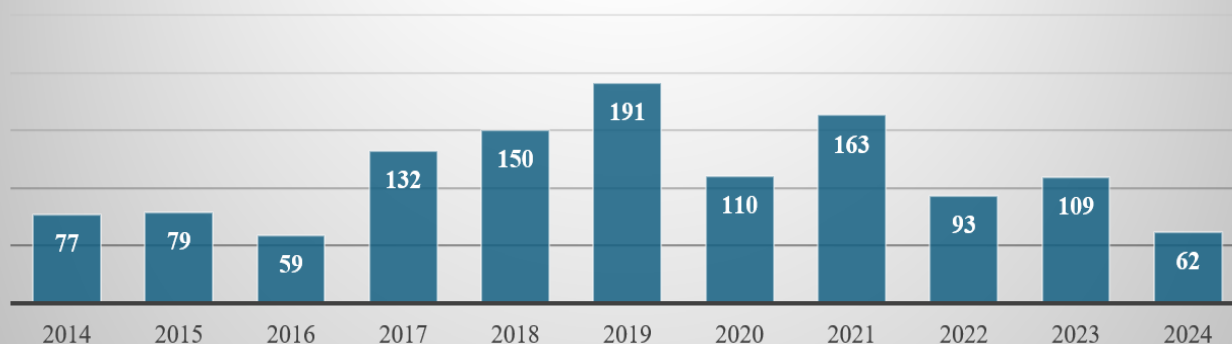
ливлює здійснення ефективного моніторингу криміногенної ситуації та реєстрацію випадків торгівлі людьми), масова еміграція громадян за кордон, зростання латентності злочину та зміни в механізмах його вчинення, спричинили значне ускладнення його обліку. Це вказує на необхідність удосконалення методів моніторингу та обліку таких злочинів, посилення міжнародної співпраці, а також розширення інформаційної підтримки для потенційних жертв торгівлі людьми, зокрема серед біженців та внутрішньо переміщених осіб.

Що стосується прогнозування, то при здійсненні апроксимації даних за допомогою лінії тренду значення R^2 було автоматично розраховане у MS Word. Отримане значення $R^2 = 0,0025$ свідчить про непряму кореляційну залежність, що пояснюється значною кількістю факторів, які можуть впливати на рівень злочинності у 2025 році. Так, здійснити прогнозування росту злочинів досліджуваного виду видається складним у зв'язку, зменшенням територій та кількості осіб (тож прогноз є досить

орієнтовним). У зв'язку з цим доцільним є подальше дослідження саме детермінаційних чинників. Щодо цього В. В. Василевич слушно зауважує, що методи екстраполяції можна вважати ефективним інструментом для розробки короткострокових кримінологічних прогнозів, проте їх застосування у довгострокових перспективах є обмеженим. Практика кримінологічного прогнозування підтверджує переваги цього підходу, серед яких простота, доступність, економічність і прагматичність, що зумовлює широку розширення. Водночас головним недоліком є залежність точності прогнозів від стабільності суспільних відносин, що ускладнює його використання в умовах динамічних змін. Тому для підвищення ефективності прогнозування доцільно поєднувати методи екстраполяції з іншими підходами, зокрема якісним аналізом детермінаційних факторів злочинності та врахуванням соціально-економічних тенденцій [8, с. 61].

Тенденція до зменшення кількості облікованих правопорушень прослідковується також у Діаграмі 3.

Діаграма 3. Кримінальні правопорушення, у яких особам вручено повідомлення про підозру за статтю 149 КК України у період 2014-2024 рр.

Так, у порівнянні із 2021 роком кількість правопорушень, у яких особам вручено повідомлення про підозру за статтю 149 КК України, значно зменшилася та у 2022 році становила 93. У зв'язку із цим та з урахуванням тенденцій збільшення загальної кількості облікованих правопорушень висувається гіпотеза про збільшення кількості саме латентних злочинів досліджуваного виду.

Варто наголосити, що наведені статисти-

стичні дані не відображають латентну складову торгівлі людьми. Безперечно, рівень латентності цього явища є значним. Крім того, торгівлі людьми загалом властива природна латентність, що ускладнює її виявлення та офіційну фіксацію правоохоронними органами.

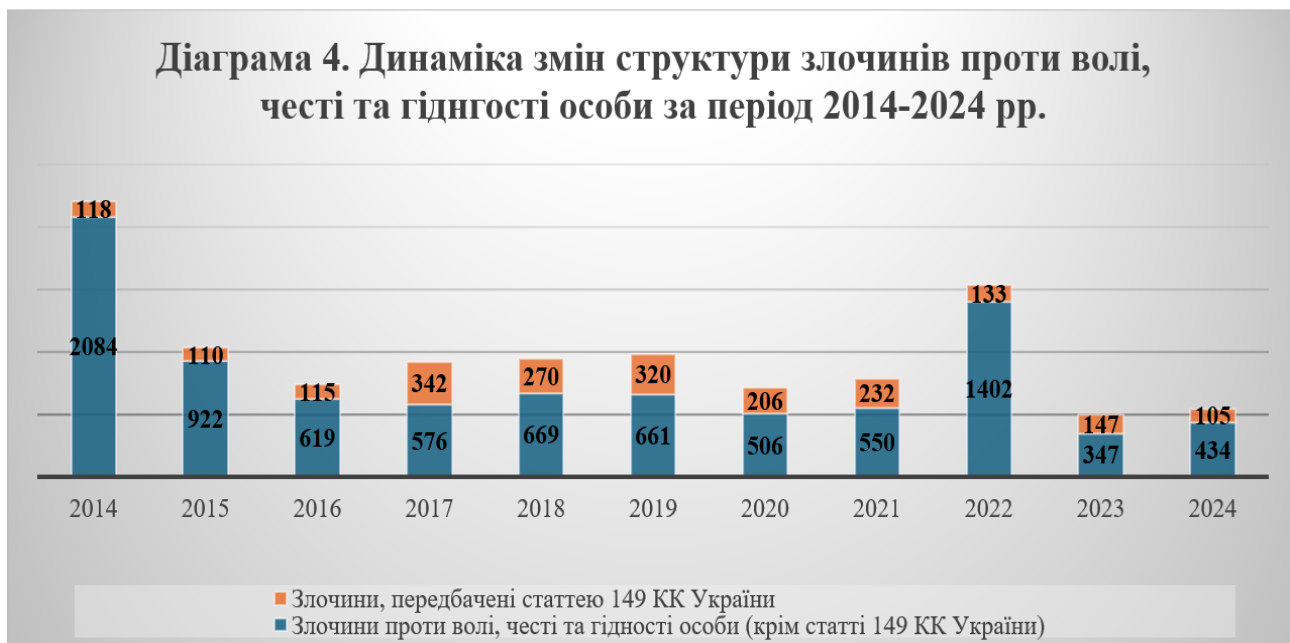
Щодо цього В. С. Батиргарєєва слушно зазначає, що «згідно з механізмом утворення прихованої злочинності виокремлюють такі частини: 1) незаявлені злочини, коли

потерпілі, свідки, посадові особи та інші громадяни, які поінформовані про вчинений злочин, не повідомляють про це до правоохоронних органів; 2) невраховані злочини, коли правоохоронні органи, що отримали заяву (повідомлення) про вчинений злочин, не реєструють і не розслідують його; 3) не встановлені злочини, коли правоохоронні органи були повідомлені про реально вчинений злочин, здійснили його первинну реєстрацію, формально прийняли певні заходи щодо його розслідування, але внаслідок недостат-

нього бажання, слабкої професійної підготовки, помилкової кримінально-правової кваліфікації або зловживань не встановили у події складу злочину та перереєстрували його» [9, с. 110].

Далі проведемо аналіз місця злочину у вигляді торгівлі людьми у структурі злочинів проти волі, честі та гідності особи, однак не в статичному вигляді, а саме в динаміці, адже це зі свого боку допоможе зрозуміти, зокрема, тенденцію латентизації злочинів досліджуваного виду (Діаграма 4).

Діаграма 4. Динаміка змін структури злочинів проти волі, честі та гідності особи за період 2014-2024 рр.

Як видно із Діаграми 4, на відміну від злочинності загалом, динаміка злочинів проти волі, честі та гідності має хвилеподібний характер із різкими піками (2014, 2022 рр.) та подальшим спадом. Так, якщо взяти за основу 2014 рік, на який припадав пік зареєстрованих кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи – 2202, то до 2021 року спостерігається спад і у 2021 році їх кількість зменшилася на 64% та становила 782. Уже в 2022 році спостерігається значне збільшення – 1535 кримінальних правопорушень, але у 2024 році їх кількість значно зменшилася на 65% та становила 539. Однак при цьому варто враховувати описані вище фактори, що могли вплинути на динаміку зниження кількості злочинів. Також варто зазначити, що така тенденція прослідковувалася протягом всього вимірюваного періоду.

Далі розглянемо динаміку змін струк-

тури злочинів проти волі, честі та гідності особи та відсоткову частку злочинів у вигляді торгівлі людьми. Аналізуючи показники, слід зазначити, що динаміка змін структури злочинів проти волі, честі та гідності особи у 2021–2024 роках свідчить про суттєві коливання частки злочинів, передбачених статтею 149 КК України. У 2021 році злочини, передбачені статтею 149 КК України, склали 30% у загальній структурі злочинів проти волі, честі та гідності особи, тоді як інші правопорушення цієї категорії становили 70%. Проте вже у 2022 році спостерігалось різке зниження частки злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, до 9%, тоді як інші правопорушення становили 91%. Такий спад, ймовірно, був спричинений повномасштабним вторгненням РФ на територію України, що призвело до зміни пріоритетів правоохоронних органів, послаблення контролю над цими злочинами, а також зро-

стання їх латентності. Проте вже у 2023 році частина злочинів за статтею 149 КК України повернулася на 30% , що можна віднести до посилення уваги правоохоронних органів до цього питання, вдосконалення механізмів виявлення таких злочинів та активізації міжнародної співпраці у сфері протидії торгівлі людьми. У 2024 році частка таких злочинів упала до 19%, що може бути наслідком як ефективної профілактики та зменшення контингенту торгівлі людьми, так і підвищення латентності цього явища.

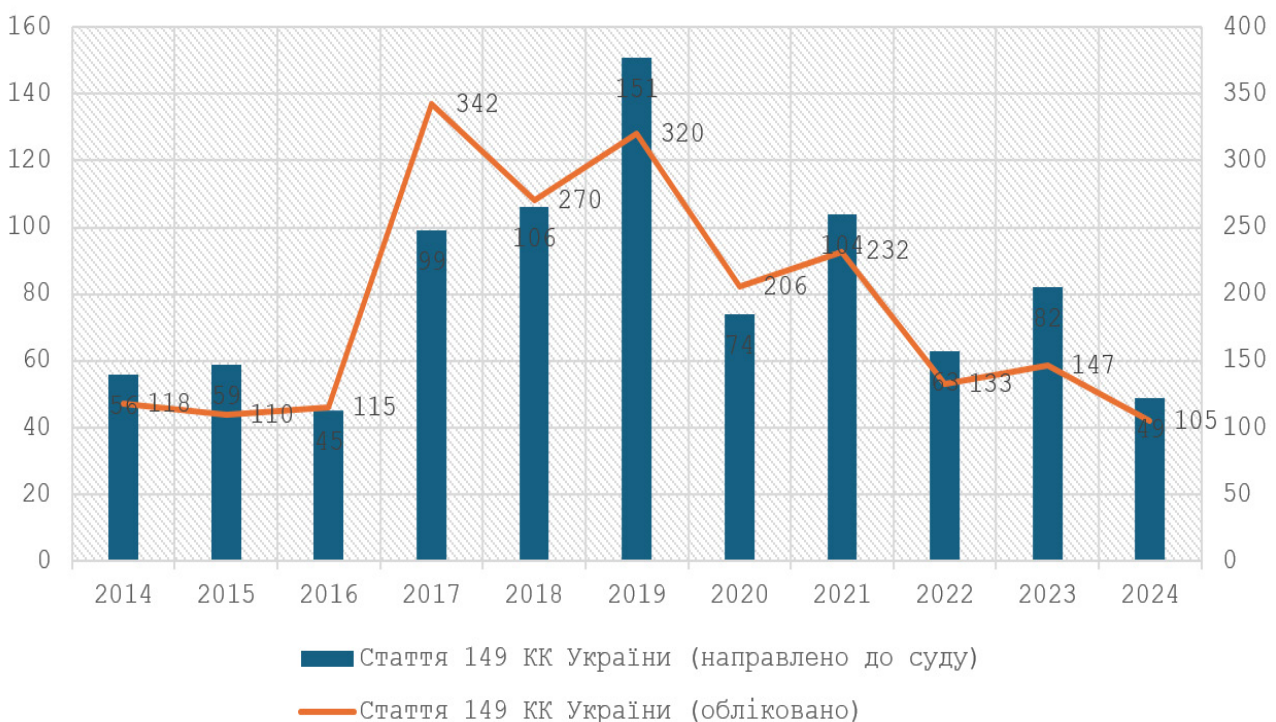
Статистичні дані Генеральної прокуратури України не містять інформації про кількісні показники торгівлі людьми залежно від форми експлуатації людини. Однак шляхом аналізу доступної емпіричної бази (102 вироків в кримінальних справах) вдалось виокремити найбільш поширені форми експлуатації. Так, сексуальна експлуатація залишається найпоширенішою метою торгівлі людьми в Україні. При цьому важливо підкреслити, що ця тенденція зберігається стабільною протягом усього аналізованого періоду 2014-2024 рр. Також варто звернути увагу на суттєву кількісну перевагу цієї форми експлуатації над іншими. Так, випадки сексуальної експлуатації становлять 75% від загальної кіль-

кості, тоді як примусова праця зустрічається значно рідше і не перевищує 5 %. Водночас різниця між кількістю зареєстрованих випадків примусової праці та примусового втягнення у жебрацтво є незначною: відповідно 4 та 7 кримінальних проваджень.

Варто зауважити, що торгівля людьми вчиняється не лише з метою експлуатації людини. Так, наприклад, серед проаналізованих вироків за статтею 149 КК України 11 (що складає 10% від загальної кількості вироків) стосувалися торгівлі дітьми, вчиненої їхніми батьками, при цьому всі 11 не були пов'язані з метою їх експлуатації (в таких випадках дітей купували задля подальшого їх усиновлення або удочеріння).

Далі проаналізуємо звітність щодо кримінальних правопорушень, передбачених статтею 149 КК України, за якими провадження були направлені до суду (Діаграма 5). Підбір саме таких даних не є випадковим, та, зокрема, характеризує ефективність діяльності правоохоронних органів на стадії досудового розслідування. Для наочності на Діаграмі 5 містяться дані про обліковані кримінальні правопорушення та про ті, які були направлені до суду з обвинувальним актом.

Діаграма 5. Динаміка злочинів за статтею 149 КК України за 2014-2024 рр.

Варто звернути увагу на те, що протягом аналізованого періоду кількість облікованих кримінальних правопорушень значно перевищує відповідну кількість направлених до суду. Окрім того, у 2019 році значення направлених до суду кримінальних справ є найбільшим за досліджуваний період, що може пояснюватися досить значним часом на досудове розслідування.

На підставі аналізу вказаних даних можна прослідкувати певну хвилеподібність ефективності щодо минулих років. Наприклад, у 2017 році в порівнянні із 2015 та 2016 рр., також 2019 рік у порівнянні із 2017 та 2018 рр., 2021 рік порівняно з 2020 роком. Слід зазначити, що вказана закономірність може свідчити про середню тривалість розслідування злочинів у вигляді торгівлі людьми, а саме від 1 до 2 років.

Наступним показником, який потрібно проаналізувати, є географія злочинності, що дозволить встановити певні взаємозалежності між кількістю вчинених злочинів та адміністративно-територіальною одиницею нашої держави. Варто зазначити, що задля того, аби відслідкувати територіальну поширеність злочинів у вигляді торгівлі людьми, а також ефективність діяльності органів кримінальної юстиції, ми будемо використовувати за основу саме інформацію з дослідження вироків у справах, ухвалених за статтею 149 КК України, у період з 2014 по 2024 роки.

Найбільш криміналізованою виявилась Одеська область (22 вирокі). Далі за нею слідує Львівська область (15 вироків), Харківська область (14 вироків), Київська область (11 вироків) та місто Київ (10 вироків), Дніпропетровська область (7 вироків) та Тернопільська область (7 вироків). Так, географія злочинів у виді торгівлі людьми має відмінні тенденції поширеності. Загалом, злочини досліджуваного виду географічно поширені у великих містах і регіонах з високою міграційною активністю, таких як Одеська, Львівська, Харківська, Київська області та місто Київ, і це, зокрема, пояснюється розвиненою транспортною інфраструктурою, значним потоком трудових мігрантів і, до того ж, Одеська, Львівська та Харківська області межують з іншими країнами, що сприяє транскордонному переміщенню жертв торгівлі людьми. Також слід врахувати, що не весь регіон є од-

норідно криміналізованим. Так, за результатами наших досліджень абсолютна більшість кримінальних правопорушень вчиняється у містах – 72,7%, у селищах міського типу – 1%, а у селах – 8,3%. Враховуючи вказану інформацію, можна зробити висновок, що злочини, передбачені статтею 149 КК України, у абсолютній більшості випадків вчиняються у високоурбанізованих містах, серед яких є і міста-мільйонники.

Також варто зазначити, що не можна прослідкувати та об'єктивно оцінити стан злочинності в АР Крим і м. Севастополь, в Луганській та Донецькій областях та інших тимчасово окупованих територіях у зв'язку з вкрай напруженою ситуацією, що склалася на цих територіях починаючи з 2014 року та у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України.

Висновки. На підставі проведеного аналізу емпіричних даних можна зробити висновок, що динаміка злочинів, передбачених статтею 149 КК України, в період 2014-2024 років характеризується значними коливаннями, але загалом проблема залишається на високому рівні. Так, у період часу з 2014 року по 2022 рік загальна кількість злочинів у виді торгівлі людьми залежно від року становила від 110 злочинів до 342, при цьому до 2017 року спостерігалось зменшення рівня злочинності, а після – значний рух вгору. Однак починаючи з 2022 року загальна кількість злочинів досліджуваного виду значно зменшилась. Вважаємо, що таке зменшення офіційно зареєстрованих випадків торгівлі людьми в Україні після 2022 року не означає реального зниження випадків вчинення цього злочину. Навпаки, сукупність факторів, таких як окупація частини території України (станом на 2022-2023 роки значна частина Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей перебувала під контролем окупаційної влади, що унеможливило здійснення ефективного моніторингу криміногенної ситуації та реєстрацію випадків торгівлі людьми), масова еміграція громадян за кордон, зростання латентності злочину та зміни в механізмах його вчинення, спричинили значне ускладнення його обліку.

Аналіз форм експлуатації торгівлі людьми свідчить про те, що сексуальна експлуатація залишається найпоширенішою метою торгівлі людьми в Україні. При цьому важли-

во підкреслити, що ця тенденція зберігається стабільною протягом усього аналізованого періоду 2014-2024 рр. Варто зауважити, що торгівля людьми вчиняється не лише з метою експлуатації людини, адже серед проаналізованих вироків за статтею 149 КК України 11 (що складає 10% від загальної кількості вироків) стосувалися торгівлі дітьми, вчиненої їхніми батьками, при цьому всі 11 не були пов'язані з метою їх експлуатації (в таких випадках дітей купували задля подальшого їх усиновлення або удочеріння).

Література:

1. Сметаніна Н. В. Наукові підходи до теорії злочинності у сучасній українській кримінології: монографія / за заг. ред. В. В. Голіни. Харків: Право, 2016. 192 с.
2. Кримінологія: підручник / за заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна. Київ: Національна академія управління, 2010. 496 с.
3. Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія: навч. посіб. Київ: Вид. Паливода А. В., 2006. 264 с.
4. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 424 с.
5. Ukraine Refugee Situation. Operation Data Portal: website. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.228732760.514168680.164698%209952-176134281.1646551413
6. Global Peace Index 2023 report. Vision of Humanity: website. URL: <https://www.visionofhumanity.org/maps/#/>
7. Андрушко А.В. Сучасний стан і ключові тенденції торгівлі людьми в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2020. Том 31 (70). № 2. Частина 3. С. 7-15.
8. Василевич В. В. Методи прогнозування злочинності в установах виконання покарань. *Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр.* 2013. Вип. 25. С. 57-66.
9. Батиргарєєва В. С. Кримінологічний аналіз латентної рецидивної злочинності. Актуальні проблеми кримінології і кримінальної психології: зб. науч. ст. / ОНЮА; під ред.: М. Ф. Орзиха, В. Н. Дрьоміна. Одеса, 2007. С. 106-113.

References:

1. Smetanina, N. V. (2016). *Naukovi pidkhody do teorii zlochynnosti u suchasniy ukrainskii kryminolohii: monohrafiia* [Scientific approaches to the theory of crime in modern Ukrainian criminology: monograph] / ed. by V. V. Holina. Kharkiv: Pravo. 192 p.
2. *Kryminolohiia: pidruchnyk* [Criminology: textbook] / ed. by L. S. Smiian, Yu. V. Nikitin. Kyiv: Natsionalna akademiia upravlinnia, 2010. 496 p.
3. Ivanov, Yu. F., Dzhuha, O. M. (2006). *Kryminolohiia: navch. posib.* [Criminology: study guide]. Kyiv: Palivoda A. V. Publishing. 264 p.
4. Zakaliuk, A. P. (2007). *Kurs suchasnoi ukrainskoi kryminolohii: teoriia i praktyka: u 3 kn.* Kn. 1: *Teoretychni zasady ta istoriia ukrainskoi kryminolohichnoi nauky* [Course of modern Ukrainian criminology: theory and practice: in 3 books. Book 1: Theoretical foundations and history of Ukrainian criminological science]. Kyiv: In Yure Publishing House. 424 p.
5. Ukraine Refugee Situation. Operation Data Portal: website. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.228732760.514168680.164698%209952-176134281.1646551413
6. Global Peace Index 2023 report. Vision of Humanity: website. URL: <https://www.visionofhumanity.org/maps/#/>
7. Andrushko, A. V. (2020). *Suchasnyi stan i kliuchovi tendentsii torhivli liudmy v Ukraini* [Current state and key trends of human trafficking in Ukraine]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho*. Serii: Yurydychni nauky, Vol. 31 (70), No. 2, Part 3, pp. 7-15.
8. Vasylevych, V. V. (2013). *Metody prohnovuvannia zlochynnosti v ustanovakh vykonannia pokaran* [Methods of crime forecasting in correctional institutions]. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu: zb. nauk. pr.* Issue 25, pp. 57-66.
9. Batoryhareieva, V. S. (2007). *Kryminolohichni analiz latentnoi retsydyvnoi zlochynnosti* [Criminological analysis of latent recidivist crime]. *Aktualnye problemy kryminolohii i kryminalnoi psykholohii: sb. nauch. st.* / Odesa National Law Academy; ed. by M. F. Orzykha, V. N. Dremina. Odesa, pp. 106-113.

Стаття надійшла до друку 23 лютого 2025 року